

УДК 351:338.432

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2020.2.41>**В. В. Ігнатенко**здобувач наукового ступеня кандидата наук
Національний університет цивільного захисту України

ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У статті систематизований науковий підхід до використання інструментарію реалізації механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Доведено, що для оцінювання ефективності процесів державної підтримки аграрного сектору доцільно застосувати методiku, засновану на сукупності методів статистичного багатомірного аналізу та оптимізаційних засобів. Запропоновано інструменти механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору та його форми здійснення. Основними формами виступають стимулювання та обмеження. До інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору належать: податки, кредитування, цінове регулювання, бюджетне фінансування та інвестиції. Доведено, що у виборі інструментів та рівня їх впливу має бути закладений стимулюючий характер. Саме в цьому разі державна підтримка розвитку аграрного сектору спроможна відігравати суттєву роль у забезпеченні стабільного розвитку аграрного виробництва. Відносно специфічних особливостей аграрного сектору, під державною підтримкою розвитку аграрного сектору слід розуміти механізм цілеспрямованої дії на фінансовий потенціал представників аграрного сектору, що прогнозує використання, адаптованого до теперішніх глобалізаційних умов, державного регулюючого процесу з метою зростання ефективності аграрного сектору, збільшення прибутків державного бюджету й гарантування конкурентоспроможності аграрних товарів на вітчизняних і міжнародних ринках. Державна підтримка розвитку аграрного сектору полягає в проведенні комплексу заходів із організаційної та фінансово-кредитної підтримки його суб'єктів. Це має сприяти впорядкованості дій економічних суб'єктів з урахуванням дотримання норм законодавства, інтересів органів влади, бізнесу та суспільства в цілому, а також підвищити зацікавленість усіх учасників аграрного сектору в забезпеченні продовольчої безпеки країни. Запропонований нами підхід до виконання механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору дає можливість: забезпечити потреби представників аграрного сектору у кредитних джерелах; побудувати ефективну систему оподаткування виробництва аграрного сектору; активізувати ефективну схему страхування учасників господарювання аграрної сфери; визначити шляхи розвитку програми фінансової підтримки аграрної галузі.

Ключові слова: аграрний сектор, державна підтримка, механізми, інструменти, принципи, система.

Постановка проблеми. Відповідно до чинного законодавства, забезпечення ефективності засобів державної підтримки розвитку аграрного сектору зводиться тільки до моніторингу за цільовим використанням коштів бюджету. Тому побудова дієвого методичного гарантування до оцінки якості інструментів механізмів державної підтримки державної підтримки розвитку аграрного сектору є значно актуальним. Головна ціль механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору полягає у гарантуванні його раціональності в умовах нестачі фінансових активів. У відповідному контексті визначається, який саме ефект (соціальний чи економічний) буде отримано в результаті використання

фінансових інструментів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Однак, одностайність відносно визначення результативності процесу державного регулювання аграрного сектору відсутня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку науково-методологічних положень та практичних аспектів щодо управління розвитком аграрного сектору зробили такі вчені: В. Борщевський, І. Гриник, В. Дергачов, В. Зянько, П. Лайко, Н. Тарнавська, Л. Щуревич, А. Череп та інші.

Мета статті полягає в оцінці дієвості інструментарію механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи фінансову підтримку держави аграрної галузі як один із домінуючих інструментів процесу державного регулювання, яка активізує забезпеченню учасників аграрного сектору відповідними ресурсами для якісного функціонування, пропонуємо систематизувати домінуючі її форми: пряма, яка реалізується методом прямих виплат з бюджету; непряма – бюджетні гроші носять стимулюючу властивість); умовно-пряма (опосередкована) – це організаційно-економічні методи, які прямо не мають зв'язок з аграрним виробником (рис. 1) [1].

В період загострення проблем аграрного сектору активізується роль відповідних фінансових інструментів регулювання держави як кредитування, оподаткування й інвестування у гарантуванні стратегічної державної підтримки розвитку аграрного сектору. Для здійснення якісної реалізації відповідних інструментів потрібно сформулювати потужний науково-методичну основу оцінки якості механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору. Для розв'язання вищезазначених задач виникає потреба у прогнозуванні показників державної підтримки розвитку аграрного сектору з урахуванням дії на зазначений процес домінуючих інструментів процесів державної підтримки державного регулювання.

Серед математико-економічної схеми оцінки якості державного регулювання в останній час активно розвиваються способи прогнозування,

що базуються на визначені стохастичного зв'язку між величинами трендового й кластерного дослідження, методи синергетичного й диференційованого рівняння логістичної форми, способів нерівноважної статистичної механіки, інтегральні способи тощо. Головним призначенням перелічених способів є визначення сукупності ключових факторів, котрі мають дію на результативний показник [2].

Вивчення позитивних і негативних сторін фактичних методів статистико-математичного складу та висновки власного дослідження, дали можливість сформулювати висновки, що для оцінювання ефективності процесів державної підтримки аграрного сектору доцільно застосовувати методіку, засновану на сукупності методів статистичного багатомірного аналізу та оптимізаційних засобів.

Нами запропоновано розглядати сутність механізмів державної підтримки розвитку аграрної сфери як: в першу чергу, систему дій, яка має комплекс організаційно-адміністративних та юридичних, соціально-економічних способів, упорядкованих відповідним чином з ціллю подолання перешкод, які утворюються на шляху реалізації економічних інтересів представників аграрного сектору; по-друге, засіб перетворення фінансових джерел державного регулювання на певні результати політики держави(бюджетно-податкова та грошово-кредитна й цінова) у понятті реалізації системи організаційно-економічних, політичних й пра-

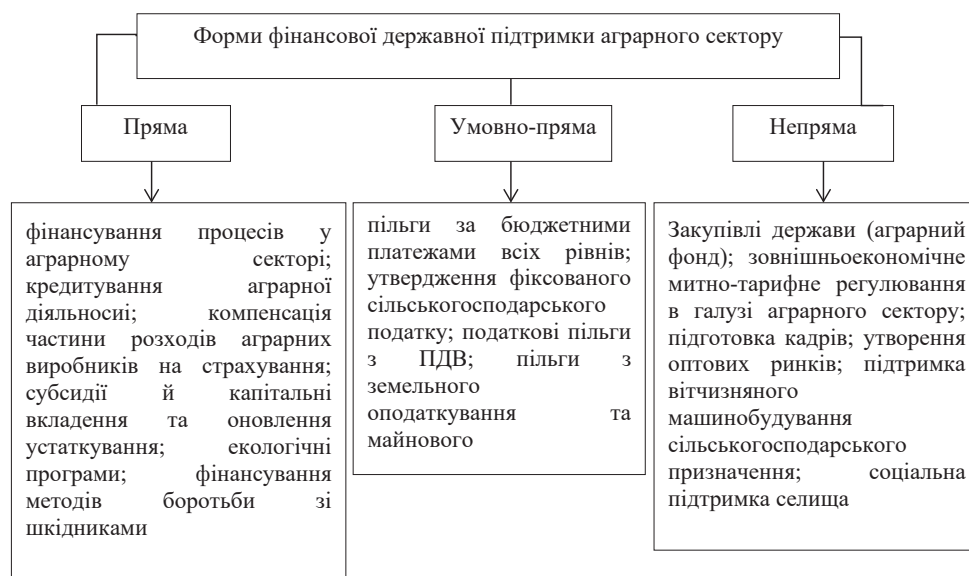

Рис. 1. Форми фінансової державної підтримки аграрного сектору

*Джерело: систематизовано автором на основі [3-4]

вових інструментів. Згідно точки зору концепції системності складова механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору повинна включати перелік елементів: суб'єкти регулювання (органи влади держави); інструментарій (способи, методи й інструменти); об'єкт регулювання (аграрний сектор); стратегічні завдання та індикатори фінансової державної підтримки розвитку аграрної галузі; ефекти, які змінюються під час реалізації механізму.

Запропонований нами підхід до виконання механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору дає можливість:

- забезпечити потреби представників аграрного сектору у кредитних джерелах;
- побудувати ефективну систему оподаткування виробництва аграрного сектору;
- активізувати ефективну схему страхування учасників господарювання аграрної сфери;
- визначити шляхи розвитку програми фінансової підтримки аграрної галузі [5].

Домінуюче значення для виконання механізмів державної підтримки розвитку аграрної сфери мають науково пояснювальні й об'єктивні властивості, на яких і формується подальша дія механізму. Їхнє постійне дотримання забезпечуватиме не присутність суб'єктивних втручань у функціонування ринкового механізму регулювання сфери аграрію. Також, властивості є основою для здійснення вибору певних форм, засобів та інструментів фінансового регулювання держави аграрної сфери.

Систематизувавши погляди головних науковців у галузі формування процесу державного регулювання аграрного сектору, нами запропоновано поділяти методи державного регулювання аграрного сектору за формою дії на прямі та непрямі.

Нами встановлено, що держава керує цілим комплексом засобів впливу на фінансові та економічні дії в аграрному секторі. У науковому середовищі існує декілька підходів до поділу інструментів державного регулювання аграрного сектору, а саме:

- бюджетна складова інструментів (інвестування сільгоспвиробництва, капітальні вкладення, субсидування відсоткових ставок, лізинг у аграрному секторі);
- цінова група інструментів (ціни ринку, контрольні ціни, гарантовані ціни та захисні ціни, закупівельні й товарні інтервенції);
- податкова група інструментів (спрощена система оподаткування, податкові пільги, від-

строчення податкових платежів та звільнення від сплати податків);

- соціальна група інструментів (підвищення життєвого рівня, медичне та культурне обслуговування, підвищення рівня освіти на селі);

- наукова група інструментів (базові наукові вивчення, підготовка фахівців, інноваційні плани розвитку та інформаційна підтримка аграрного сектору);

- кредитна група інструментів (кредитування по сезону, інвестиційне і іпотечне кредитування, вексельне кредитування, позикова кооперація на селі);

- зовнішньоекономічна група інструментів (покращення експорту товарів сільськогосподарського значення, нетарифне регулювання імпорту продукції сільськогосподарського значення, змішана схема захисту внутрішнього каналу);

- група регулювання прибутків (декларування цін, ухвалення граничного рівня прибутковості, еквівалентний обмін між галузями, підвищення прибутків сільського населення) [6-7]. Рациональне застосування інструментів процесів державної підтримки розвитку аграрного сектору дасть можливість отримати високої продуктивності в виробництві аграрного сектору, в результаті і конкурентоспроможності на внутрішньому і на зовнішньому ринках.

Відносно від стратегії фінансової політики та теперішнього стану аграрного сектору, засоби державної підтримки можуть виконувати свою дію у формі обмежень чи стимулів. Форма (лат. forma – це зовнішнє окреслення, вираження окремого змісту) державної підтримки – це конкретні інструменти державної підтримки розвитку аграрного сектору. Форми державної підтримки у формі його інструментів утворюють інструментарій процесу державної підтримки розвитку аграрної галузі [5].

Під інструментами (лат. «instrumentum» – це знаряддя, використовуючи якого можна виконати дію) розуміють відповідні прийоми, що використовуються країною для забезпечення пропорційності в державі (цінове регулювання, податки та бюджетне фінансування та ін.) [6-7].

На базі запропонованого нами пояснення визначення «державна підтримка розвитку аграрного сектору», побудовано інструменти механізмів підтримки розвитку аграрного сектору та його форми виконання. Основними формами являються стимулювання й обмеження. До інструментів державної підтримки розвитку

аграрної галузі належать: податки, кредитування, регулювання ціни, бюджетне фінансування та вкладення (рис. 2).

Дослідження сучасної практики економічного регулювання держави: фінансове державне регулювання в схемі бюджетно-податкової політики, фінансове регулювання держави в механізмі грошової та кредитної політики й фінансове державне регулювання у процесі інвестиційної політики.

Беручи до уваги обмеженість джерел взагалі та фінансових зокрема, держава повинна на постійній основі визначати, що головне для державної підтримки розвитку аграрного сектору на певний момент та у майбутньому, які ресурси потрібні для цього, як найшвидше вони дадуть гарні результати, які будуть одержані кінцеві ефекти використання системи аграрного сектору в теперішніх трансформаційних умовах.

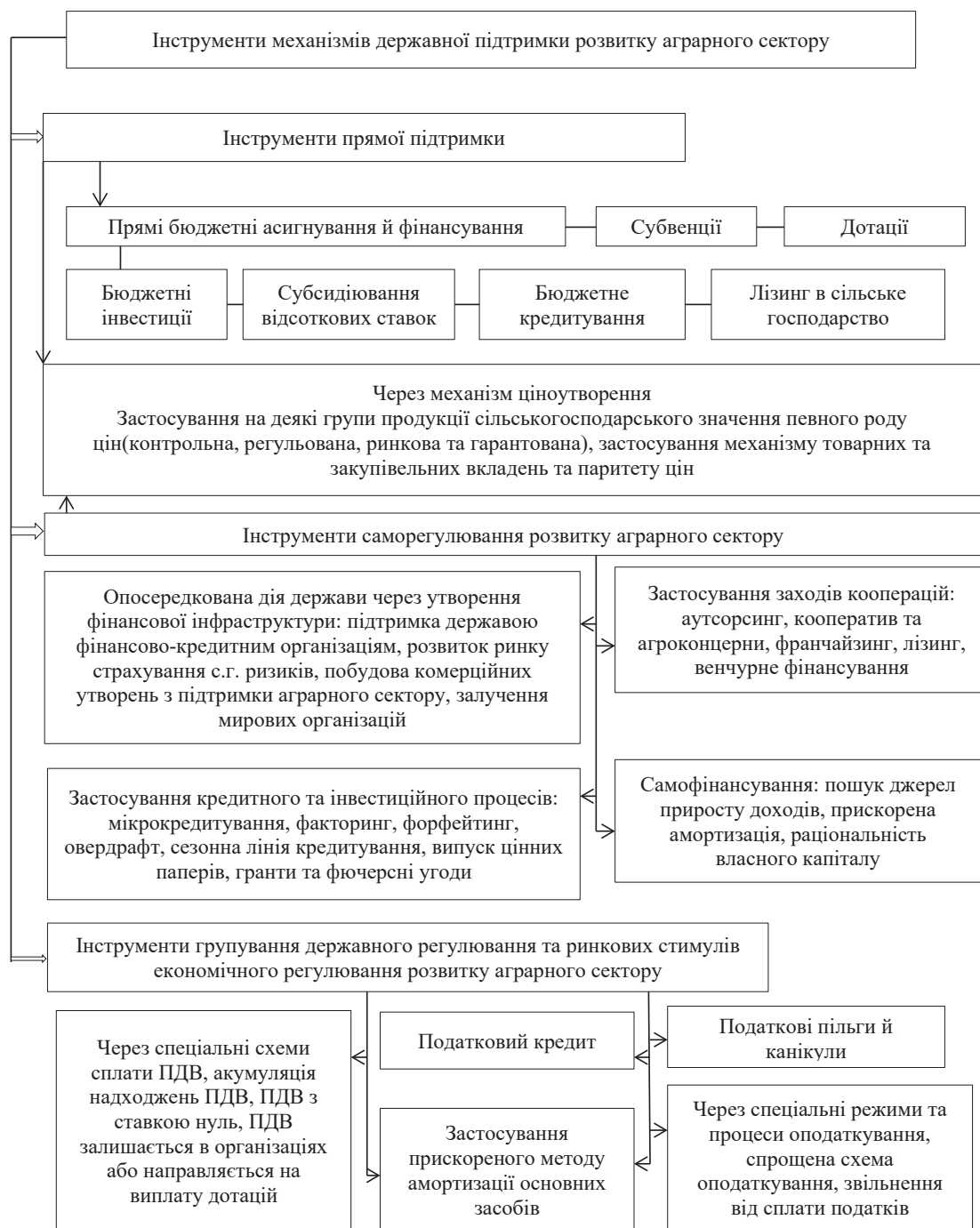

Рис. 2. Структура інструментів механізмів державної підтримки розвитку аграрного сектору

*Джерело: систематизовано автором

Отже, відносно специфічних особливостей аграрного сектору, під державною підтримкою розвитку аграрного сектору слід розуміти механізм цілеспрямованої дії на фінансовий потенціал представників аграрного сектору, що прогнозує використання, адаптованого до теперішніх глобалізаційних умов, державного регулюючого процесу з метою зростання ефективності аграрного сектору, збільшення прибутків державного бюджету й гарантування конкурентоспроможності аграрних товарів на вітчизняних і міжнародних ринках.

Висновки. Державна підтримка розвитку аграрного сектору це система скоординованих дій (напрямів, форм, методів, важелів, інструментів) органів державної влади щодо їх прямого та непрямого впливу на суб'єктів господарювання для досягнення ефективності функціонування аграрного сектору. Державна підтримка розвитку аграрного сектору полягає в проведенні комплексу заходів із організаційної та фінансово-кредитної підтримки його суб'єктів. Це має сприяти впорядкованості дій економічних суб'єктів з урахуванням дотримання норм законодавства, інтересів органів влади, бізнесу та суспільства в цілому, а також підвищити зацікавленість усіх учасників аграрного сектору в забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Список використаної літератури:

1. Щуревич Л.М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С. 101-105.
2. Гриник І.В. Проблеми і перспективи наукового забезпечення трансферу інновацій в АПК. Методичні підходи створення інновацій та трансферу об'єктів інтелектуальної власності у агровиробництво / під ред. В.П.Ситника, В.В.Кириченка. Х., 2008. С. 16-20.
3. Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу. *Економіка АПК*. 2007. №12. С.85-91.
4. Shestakovska T., Durglishvili N., Kushnir S. Competitiveness of the agrarian business in the context of maintenance of leadership positions on the market. In: Strielkowski, W. (ed.). Proceedings of the 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership (ICSEAL 2018), *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2018. ol. 217, pp177-184. doi:10.2991/icseal-18.2018.26
5. Прахалад К.К. Майбутнє конкуренції. Творення унікальної цінності спільно з клієнтами. К.: Вид-во Олексія Капусти (підрозділ «Агенція «Старт»), 2005. 258 с.
6. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке базується на знаннях. *Економіка України*. 2008. № 2. С.4-16
7. Потенціал розвитку і перспективи відродження сільських територій в умовах сучасних реформ: науково-аналітична доповідь. під ред.. В. Борщевського. Львів, 2017. 43 с.

Ignatenko V. Toolkit for the implementation of mechanisms of state support for the development of the agricultural sector

The article systematizes a scientific approach to the use of tools for the implementation of state support mechanisms for the development of the agrarian sector. It has been proven that to evaluate the effectiveness of the processes of state support of the agricultural sector, it is advisable to use a methodology based on a set of statistical multivariate analysis methods and optimization tools. The instruments of the mechanisms of state support for the development of the agricultural sector and its forms of implementation are proposed. The main forms are incentives and restrictions. The instruments of mechanisms of state support for the development of the agricultural sector include: taxes, lending, price regulation, budget financing and investments. It has been proven that the selection of tools and the level of their influence should be of a stimulating nature. It is in this case that state support for the development of the agricultural sector can play a significant role in ensuring the stable development of agar production. Regarding the specific features of the agrarian sector, state support for the development of the agrarian sector should be understood as a mechanism of purposeful action on the financial potential of representatives of the agrarian sector, which predicts the use of a state regulatory process adapted to the current globalization conditions with the aim of increasing the efficiency of the agrarian sector, increasing the state budget's income and guaranteeing competitiveness of agricultural goods on domestic and international markets. State support for the development of the agrarian sector consists in carrying out a set of measures for organizational and financial and credit support of its subjects. This should contribute to the orderliness of the actions of economic entities, taking into account compliance with legislation, the interests of authorities, business and society as a whole, as well as increase the interest of all participants in the agrarian sector in ensuring the country's food security. Our proposed approach to the implementation of state support mechanisms for the development of the agrarian sector makes it possible to: ensure the needs of representatives of the agrarian sector in credit sources; to build an effective system of taxation of production in the agrarian sector; activate an effective insurance scheme for participants in the agricultural sector; determine the ways of development of the program of financial support of the agrarian industry.

Key words: agricultural sector, state support, mechanisms, tools, principles, system.